

Manuel Soto, presidente de ADEGA: “Animo a mocidade a sumarse ao traballo colectivo. Hai moita riqueza ambiental que defender en Galiza”

Redacción Cerna

Manuel Soto Castiñeira (Vimianzo, 1960) é catedrático de Enxeñaría Química na Universidade da Coruña e, ademais, director da Revista Cerna. O pasado outubro de 2025, tras décadas vinculado ao movemento ecoloxista e a ADEGA, asumiu de novo a presidencia de asociación, que xa ostentara no período de 1996-2003. Nesta conversa repasa o camiño xa andado, deita luz sobre as problemáticas ambientais que enfrenta Galiza e o planeta no seu conxunto, e olla o futuro con novas esperanzas.

Manuel Soto na gravación do documental *A Terra por gañar* · Ouvirmos

Traxectoria e memoria

Levas case catro décadas vinculado a ADEGA e ao ecoloxismo galego. Que Galiza ves hoxe respecto da que viviches cando comezaches a militar?

Cómpre situármonos entre 1972 e 1992, desde a primeira Conferencia ou Cumio da Terra en Estocolmo, pasando pola Conferencia de Tbilisi en Xeorxia sobre Educación Ambiental e chegando ao Cumio da Terra de Río de Janeiro. Cando esta última tivo lugar, eu xa formaba parte da dirección de ADEGA. Mais comento isto para salientar que ADEGA se crea a mediados dos anos 70, no momento dos primeiros movementos de preocupación pola cuestión ambiental, pola ecoloxía e pola sustentabilidade.

Penso que se pode afirmar que se non todos, a maioría dos problemas ecolóxicos xa tiñan sido postos sobre a mesa. Con todo, tamén penso que nin sequera as persoas máis implicadas e coñecedoras se farían idea

dos cambios, tanto no escenario galego como particularmente no internacional, que tiveron lugar nestas catro ou cinco décadas. Poño por caso o alcance da eucaliptización, a traxedia dos incendios forestais, a perda de produtividade das rías, a caída das poboacións de moitas especies, como a anguía, o salmón, o arao... todo isto na Galiza. No plano internacional, penso na percepción actual e preocupante de estarmos xa nos límites planetarios en canto a explotación e extracción de recursos, a crise climática, a intoxicación química, ou a perda de biodiversidade. Todo se albiscaba hai 50 anos, mais cumpría moita firmeza para afirmalo. Ninguén cría o cambio climático e hoxe estamos non só nunha emerxencia climática senón ecolóxica, por numerosos factores.

Xa fuches presidente na época do Prestige e agora volves asumir o cargo cando ADEGA fai 50 anos. Nun escenario coma o que vés de describir, como enfrontas esta nova etapa?

Imaxe de Manuel Soto tomada en Corcoesto no ano 2013 ·

Xan Muras

Esta nova etapa é para min moi diferente, pois tamén o é a situación de ADEGA, se non en relación ao momento no que deixei a presidencia en 2003, si en relación a cando a asumín en 1996, ou máis aínda cando asumín a secretaría xeral en 1992. Agora o meu papel é máis de acompañamento e de colaborar no que poida, asumindo claro está o papel da presidencia, mais o nivel de incidencia persoal é menor. Necesariamente ten que ser relativamente menor, tanto pola complexidade e intensidade actual dos problemas e desafíos ambientais que enfrenta ADEGA como polo maior alcance dos medios humanos dispoñíbeis.

Pensas que os conflitos ambientais dos últimos anos están a xerar unha nova conciencia ecolóxica no país?

Por suposto, máis intensa e que atinxe unha porcentaxe moi superior do conxunto da poboación. Mais con aspectos positivos e outros que poden non selo tanto. Estamos nunha situación de maior nivel económico, e ao mesmo tempo de precarización, polo que é preciso moita formación ambiental e concienciación para pular como sociedade por solucións sustentábeis, que ben poderían requirir certo decrecemento en determinados eidos do consumo e sectores económicos. Aínda non vemos estilos de vida sustentábeis que callen en sectores importantes da sociedade, hoxe maioritariamente xa urbana.

O modelo de territorio

Estamos vendo unha multiplicación de proxectos industriais, enerxéticos e extractivos en moi pouco tempo. Que explica esta aceleración e que modelo de país reflicte?

Esta aceleración nos indicadores no uso dos recursos naturais, extractivos e incluso renovábeis non é específica nosa, galega, pois vén dándose no conxunto do planeta. Explícaa un modelo socio-económico capitalista e que precisa do incremento continuado das formas de consumo, dun consumismo que xa non garda moita relación coa satisfacción das necesidades humanas, senón coas de reprodución e acumulación de capital.

A singularidade, se vemos Galiza desde Europa, está en que reflicte un modelo colonial, para nada novo, no que Galiza, como periferia dependente doutros centros -Madrid e cada vez máis a UE-, debe fornecer de enerxía e materias primas básicas a outras economías. O argumento é claro, se a renda na Galiza é inferior á dos referidos centros, incluso á media española e europea, os executivos das multinacionais entenden que vai ser máis doado implantar eses proxectos, de aí que veñan coa oferta de crear emprego e ocultando todo o que destrúen.

Só será posíbel facer fronte a isto desde unha tripla tomada de consciencia, dos impactos ambientais directos, das consecuencias para o dereito a decidir sobre os nosos recursos e modelo socio-económico que queremos, é dicir, da consciencia como nación, e dunha consciencia sobre cara onde vai o futuro do planeta no seu conxunto. Todas elas deben levarnos a pór en valor a preservación dos recursos e da calidade ambiental para as xeracións futuras, tamén para as galegas.

No fondo destes conflitos hai unha forma de entender o territorio moi determinada. Que está en xogo co actual modelo de ordenación do territorio e coa expansión do eucalipto? Ata que punto condicionan o futuro de Galiza?

Acostuma dicirse que a non ordenación do territorio é en si un modelo de ordenación, e nesas estamos. Podemos ver e comprobar que aos grandes intereses económicos non lles interesa ningún criterio de ordenación do territorio, senón o de poder actuar alí onde queiran, e como e para o que queiran, sen limitacións nin regulacións. E ao seu servizo teñen moitos gobernantes no país, condicionados por unha visión de Galiza como país dependente e incapaz de sustentar un modelo propio e autocentrado de desenvolvemento. Esta situación de dependencia veu condicionando o futuro de Galiza nos últimos séculos, agora de forma máis acusada, no momento actual de grave crise ecolóxica, de esgotamento xeneralizado de recursos e de explotación acelerada de todo o territorio, desde as montañas até o mar. ADEGA naceu loitando contra moitos proxectos industriais de enclave, como principal sinal de identidade, e esa realidade volve a agudizarse neste escenario de transicións, non se sabe ben cara onde.

O Ulla e a ría de Arousa convertéronse en símbolos importantes na defensa ambiental. Que representan no momento actual?

Culturalmente percibimos Galiza como o país dos mil ríos, non só co Miño como símbolo, tamén co Ulla como un dos nosos grandes ríos e a Ulloa como o corazón do país. E tamén como o país das rías, dun litoral amplísimo e diverso, de xentes mariñeiras. A agresión ao Ulla é tamén a agresión á ría de Arousa, a nosa ría máis extensa e produtiva. Así, todo o país entendeu que defendermos un Ulla vivo é defender Galiza, e tamén que non se defendería Galiza se non defendemos o Ulla do espolio e da agresión ecolóxica.

Nos últimos tempos medrou a preocupación polas macrogranxas, pola contaminación por xurros e tamén polos macroproxectos de biogás que están a proliferar no rural galego. Como valora ADEGA este tipo de desenvolvementos?

Asemblea Xeral de 1999, sendo Manuel Soto presidente • Xan Muras

É claro que os proxectos de macro-plantas de biogás que están a xurdir son un complemento a un modelo de gandería industrial, gandería sen terra, totalmente insustentábel e que está a contaminar as augas, e non só, tamén o solo e incluso a atmosfera. As plantas de biogás non achegan solución a ningún destes problemas da agrogandeiría. Porén, non estamos en contra da dixestión anaerobia nin do biogás, xa que o consideramos unha fonte de enerxía renovábel, de produción local e de aproveitamento e reciclaxe dos residuos. Mais cómpre un modelo diferente, que limite o transporte de residuos e favoreza a produción local de biogás en pequenas plantas ligadas aos centros produtores, sexan estes gandeiros ou agroindustriais. E cómpre tamén un control rigoroso por parte da administración, pois estudos científicos están alertando de que as fugas e emisións de metano desde estas plantas fan que o biogás poida aumentar o efecto invernadoiro en vez de combatalo. De novo, tamén nisto se bota en falta ordenación do territorio, pois non pode ser que a veciñanza sufra cheiros e outros impactos que estas plantas están a causar por falta de control e por emprazamentos inaxeitados.

Teremos que prepararnos para unha nova ofensiva mineira?

Desde Corcoesto, a ofensiva xa leva máis dunha década. E na Galiza contamos con enormes pasivos ambientais: San Finx, Monte Neme, Miramontes, Touro, O Caurel-Trevinca, xa desde o século XX e que continúan a medrar, pola actividade mineira: lignito, caolín, granito, lousa, wolfram, cobre. Non cabe dúbida de que Galiza está preparada para frear esta nova ofensiva, como xa o demostrou en Corcoesto, en Touro e noutros sitios.

A nivel mundial, a minaría é hoxe a causa principal de intoxicación dos ecosistemas, ao que tamén contribúen industrias moi contaminantes ou a gandería industrial. A ONU afirma que arredor de 2.000 millóns de persoas en todo o mundo teñen a auga contaminada, e non pode

haber auga de calidade se non se reestabelece e garante o bo estado dos ecosistemas acuáticos que nos abastecen. Trátase da contaminación por metais pesados, metaloides e outras toxinas xeradas pola minaría, tanto pola legal como pola ilegal. A minaría produce grandes volumes de residuos tóxicos: ácido sulfúrico, arsénico, cobre, cadmio, mercurio, chumbo, cobalto, zinc e axentes químicos como o cianuro. Estímase que a minaría libera máis de 180 millóns de toneladas de residuos perigosos anualmente en ríos, lagos e océanos de todo o mundo. A Galiza non foi excepción, e se permitimos eses novos proxectos non o vai ser no futuro, pois son multinacionais que fan o mesmo en calquera parte do planeta. É a súa forma de explotar os recursos e tirar beneficios.

Moitos destes proxectos dos que vimos falando préséntanse como parte da transición ecolóxica ou da loita contra o cambio climático. Estase utilizando o discurso climático para lexitimar políticas extractivas?

Claramente. Estamos nunha emerxencia ecolóxica, non só enerxética ou climática, mais calquera avance nunha maior consciencia pode tamén ser empregado para dar pasos no sentido contrario, e a promoción da minaría está a responder a ese criterio. O argumento: precisamos minas para obter os materiais necesarios para a transición enerxética e dixital, para a economía circular, todo o mundo quere móbiles, computadores... Así, estamos ante proxectos cheos de termos como ecodeseño, economía circular, transición enerxética, descarbonización... Pouco importan os impactos no ambiente e na economía local, como pouco importa que os residuos sigan acabando nas incineradoras ou nos vertedoiros, mesmo os electrónicos. Incluso os que son obxecto de recollida separada se exportan para o tratamento en terceiros países en condicións ambientais e sanitarias deplorábeis. Quen se opoña a esta nova vaga mineira é cualificado de insolidario e de cavernícola ao mesmo tempo. E pouco importa que non vexamos nin de lonxe unha transición enerxética real senón acumulativa, na

que as renovábeis veñen sumarse ás enerxías fósiles. E tampouco vemos que a economía se faga máis circular. Economía máis circular sería sinónimo de menos minas, mais pasa o contrario, cada vez se abren máis e máis minas, mentres miles de millóns de persoas no mundo ven envelenados os ecosistemas e os recursos básicos dos que dependen, en particular, as augas.

Se tiveses que sinalar unha cuestión ambiental que non está recibindo a atención que merece en Galiza, cal sería?

Tense falado de que, como asociación, temos que ser máis propositivos para non ficar en sermos reactivos, e ADEGA vén facendo iso, particularmente coa educación ambiental, xa desde que nos oitenta organizou as primeiras xornadas galegas de educación ambiental. ADEGA foi pioneira en abrir moitas vías de intervención por medio da educación ambiental, como son o Proxecto Ríos, Charcas con vida, Limpezas de praias, mesmo agora o Proxecto Rías, as propostas de Cousas de Raíces no eido forestal, os proxectos de comunicación arredor de Cerna, mesmo de educación-xestión como a compostaxe doméstica e comunitaria, as solucións baseadas na natureza para a depuración, e tantos outros.

Mais nunha situación de crise ecolóxica tan marcada e de situación de dependencia do noso país que o fan obxecto de todo tipo de proxectos especulativos e agresivos, segue sendo moi importante organizármolos para reaccionar con forza fronte a eses proxectos: Altri e unha ducia de proxectos de celulosas que a precederon son un claro exemplo, así como a minaría ou as instalacións enerxéticas, primeiro nos ríos cos grandes encoros, despois co carbón nas Encrobas e nas Pontes, de novo nos ríos coas minicentraís, agora en todas partes coa eólica... Os temas son e teñen sido tantos, que o raro sería poñer nada en falta.

Estas urxencias fan que o traballo en temas nos que xa vimos prestando atención desde hai tempo, como a gandería intensiva, a mobilidade e modos de transporte, o ferrocarril de proximidade, ou o ordenamento do territorio, mesmo o urbanismo, non poidan ter a atención que merecerían. Pero si están na cabeza de todas nós.

E aquilo que ten maior urxencia?

Fálase de emerxencia climática, mais desde o ecoloxismo subliñamos que a emerxencia é ecolóxica, e global, o que significa que todo é urxente. Non podemos adiar outras cuestións para centrármolos só na climática ou na transición enerxética. Desde outro punto de vista, penso que é urxente e necesario traballar para crear nos comunidade concienciada e comprometida, para explorar colectivamente as posibilidades de estilos de vida menos chocantes, gañarmos en resiliencia social e en coherencia tamén como activistas do ecoloxismo.

Unha mirada ao futuro

Cales son os principais retos de ADEGA como asociación nos próximos anos?

Como calquera organización, ADEGA precisa prestar atención permanente a mellorar o seu funcionamento interno: combinar e impulsar a actividade dun impor-

tante número de voluntariado, ao par dos recursos profesionais, tamén imprescindíbeis hoxe en día. Outro aspecto pode ser o de abrir a asociación ao maior número de sectores sociais, cos que temos que entendermonos para chegar a acordos sobre solucións posibles. É dicir, chegar a unha maioría que está preocupada pola deriva das crises ecolóxicas, que son tamén económicas, e que está aberta a propostas que poidan resolvelas.

Alén das liñas prioritarias de acción das que xa falamos, a comunicación é un eido ao que se vén prestando atención e esforzos nos últimos anos, e que seguirá sendo moi importante no futuro inmediato. A educación ambiental debe seguir tendo un peso importante, e sempre é importante pensar como enfocala para que realmente sexa efectiva.

E de Galiza como país?

Se falamos do principal reto ambiental como país, teríamos que situalo na necesidade dun cambio de dirección política, de goberno, particularmente na Xunta de Galiza. O traballo ecoloxista neste país foi e segue a ser inmenso, e compartido por moitos sectores sociais, mais segue a chocar coa inoperancia, e mesmo coa oposición do goberno autonómico. Non é preciso poñer exemplos, pois son coñecidos e atinxen todos os ámbitos. Non podemos perder de vista que non está nas mans do ecoloxismo materializar os cambios que propomos, senón nas mans do conxunto da sociedade, e por tanto de quen nos goberna.

Que mensaxe che gustaría trasladar á mocidade galega?

Falamos de emerxencias ecolóxicas, mais o importante é non caer no desánimo e na eco-ansiedade. Pola contra, sermos conscientes dos problemas debe levarnos a reaccionar con decisión contra as principais ameazas, mais con confianza, sabendo que os problemas ecolóxicos e ambientais teñen sempre máis proxección futura que actual, polo que o importante son as medidas preventivas. O futuro pasa por preservar no posíbel a calidade ambiental que aínda temos, e saber que deixando actuar a natureza, esa calidade pode mellorar e recuperarse de moitos impactos. A mocidade debe saber que o futuro está nas súas mans, se traballa colectivamente por ese futuro, rachando co individualismo que o sistema tanto promove. Anímoa a sumarse a este traballo colectivo. Hai moita riqueza ambiental que defender en Galiza. O que a mocidade se propoña facer é da maior importancia.

Cando pensas no futuro de Galiza, onde atopas a esperanza?

A volta ao rural con criterios ecolóxicos é parte fundamental desa esperanza, algo que xa se está a dar, aínda que de forma pouco intensa, con moito voluntarismo e pouco ou nulo apoio institucional. A outra pata da esperanza, en particular nas cidades onde xa vive e vivirá a grande maioría da poboación, está en pasarmos da concienciación teórica aos comportamentos ecolóxicos, na modificación colectiva dos estilos de vida que fagan máis sustentábel a nosa presenza no planeta, tamén en Galiza.